

**IZMEĐU SREDNJE EUROPE I MEDITERANA:
GLAZBA, KNJIŽEVNOST I IZVEDBENE UMJETNOSTI
BETWEEN CENTRAL EUROPE AND THE MEDITERRANEAN:
MUSIC, LITERATURE AND THE PERFORMING ARTS**

Izdavanje ovog djela novčano su poduprli / *Financially supported by:*
Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu / *The Arts Academy, University of Split*
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split
Hrvatska zaklada za znanost / *Croatian Science Foundation*

Pridruženi partner / *Associate partner*
STUDIA MEDITERRANEA – Centar za interdisciplinarne mediteranske studije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, Hrvatska / *STUDIA MEDITERRANEA* –
Centre for Interdisciplinary Mediterranean Studies, Faculty of Humanities and Social
Sciences, University of Split, Croatia

Objavljeno u okviru projekta / *Published within the project:*
GIDAL IP 2016-06-2061 – Glazbeni izvori Dalmacije u kontekstu srednjoeuropske i
mediteranske glazbene kulture od 18. do 20. stoljeća / *Musical Sources of Dalmatia in*
the Context of the Central European and Mediterranean Musical Culture from the 18th to
the 20th Century

MUZIKOLOŠKI I INTERDISCIPLINARNI ZBORNIK RADOVA /
MUSICOLOGICAL AND INTERDISCIPLINARY PROCEEDINGS

**IZMEĐU SREDNJE EUROPE
I MEDITERANA: GLAZBA,
KNJIŽEVNOST I IZVEDBENE
UMJETNOSTI**

**BETWEEN CENTRAL EUROPE
AND THE MEDITERRANEAN:
MUSIC, LITERATURE AND
THE PERFORMING ARTS**

Urednice – Editors

Ivana TOMIĆ FERIĆ

Antonela MARIĆ

Sveučilište u Splitu / University of Split
Umjetnička akademija / The Arts Academy
Filozofski fakultet / Faculty of Humanities and Social Sciences

SPLIT 2021.

IZMEĐU SREDNJE EUROPE I MEDITERANA:
GLAZBA, KNJIŽEVNOST I IZVEDBENE UMJETNOSTI

BETWEEN CENTRAL EUROPE AND THE MEDITERRANEAN:
MUSIC, LITERATURE AND THE PERFORMING ARTS

Ivana Tomić Ferić, Antonela Marić (Ur. / Eds.)

Izdavači / Publishers

Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu / *The Arts Academy, University of Split*
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu / *Faculty of Humanities and Social Sciences,*
University of Split

Za izdavača / For publishers

Edvin Dragičević
Gloria Vickov

Recenzenti / Reviewers

Josip Belamarić
Marina Marasović Alujević
Beáta Tombi

Lektor za hrvatski jezik / Croatian language adviser

Anamarija Žugić Borić

Lektor za engleski jezik / English language adviser

Brian Willems

Lektor za talijanski jezik / Italian language adviser

Cinzia Guardigli

Dizajn / Design

Neven Marin

Tisak / Printed by

Dalmacija papir

Naklada / Circulation

200

ISBN 978-953-6617-54-8 (Umjetnička akademija u Splitu / Arts Academy in Split)

ISBN 978-953-352-065-0 (Filozofski fakultet u Splitu /
Faculty of Humanities and Social Sciences in Split)

Sadržaj – Contents

Predgovor / Foreword (Ivana Tomić Ferić)	11
---	----

I. GLAZBA / MUSIC

Stanislav TUKSAR (Zagreb)

Historical Music Archives in Dalmatia as Converging Points of Central-European and Mediterranean Music: Cultural Blendings or Encounters?	21
--	----

Sažetak: Povijesni glazbeni arhivi u Dalmaciji kao točke zbližavanja srednjoeuropske i mediteranske glazbe: kulturna miješanja ili susreti?	54
---	----

Hana BREKO KUSTURA (Zagreb) – Vito BALIĆ (Split)

Nepoznati <i>Kyriale</i> iz Samostana sv. Ante na Poljudu u Splitu (18. stoljeće) – Preliminarni prikaz izvora	55
---	----

Summary: The Unknown <i>Kyriale</i> from the Franciscan Monastery of St. Anthony in Poljud (Split), 18 th Century – Preliminary Investigation	78
--	----

Mirko JANKOV (Split) – Maja MILOŠEVIĆ CARIĆ (Split)

The Northern-Italian Caecilian Repertoire in Dalmatia: Three Case Studies	79
--	----

Sažetak: Sjevernotalijanski cecilijanski repertoar u Dalmaciji: tri studije slučaja	101
---	-----

Gabriele TASCHETTI (Padova/Padua)

L' op. 14 di Tomaso Cecchini (1619) tra Dalmazia veneziana e Ungheria reale	103
--	-----

Summary: The Op. 14 by Tomaso Cecchini (1619) between Venetian Dalmatia and the Kingdom of Hungary	118
--	-----

Sažetak: Op. 14 Tomasa Cecchinija (1619) između mletačke Dalmacije i Kraljevine Ugarske	118
---	-----

Vjera KATALINIĆ (Zagreb)

Dalminac u srednjoj Europi i dalje: Pietro/Peter/Piotr Stermich (di) Valcrociata (1863–1935)	119
---	-----

Sažetak: A Dalmatian in Central Europe and Beyond: Pietro Stermich di Valcrociata (1863–1935)	138
---	-----

Katica BURIĆ ĆENAN (Zadar)**Antonio Pini-Corsi – A Contribution to a Biography of the World's Best*****Fin-de-siècle* Buffo Singer 145**Sažetak: Antonio Pini-Corsi – prilog biografiji o najboljem svjetskom *buffo* pjevaču u razdoblju *fin-de siècle* 170**Jelica VALJALO KAPORELO (Split)****Music in Honour of Imperial and Church Authorities in Dubrovnik in the First Half of the 19th Century: Cultural-Historical, Literary and Musical Aspects 171**

Sažetak: Glazba u čast svjetovnih i crkvenih dostojanstvenika u Dubrovniku u prvoj polovici 19. stoljeća: kulturno-povijesni, književni i glazbeni aspekti 188

Ivana PETRAVIĆ (Velika Gorica)**The Case of Reconstructing the Missing Parts of the Polyphonic Music of the Renaissance 189**

Sažetak: Primjer rekonstrukcije nedostajućih glasova polifone glazbe renesanse 202

Sara RIES (Zagreb)**Dalmacija u korespondenciji Franje Ksavera Kuhača 203**

Summary: Dalmatia in the Correspondence of Franjo Ksaver Kuhač 220

Tomáš SLAVICKÝ (Prag/Prague)**Czech Bandmasters in Dalmatia and Littoral Croatia during the Austrian Period (1867–1918) and the Tradition of Civic Brass Bands 221**

Sažetak: Češki kapelnici u Dalmaciji i u Primorju tijekom razdoblja austrijske vladavine (1867. – 1918.) i tradicija gradskih limenih glazbi 236

Vilena VRBANIĆ (Zagreb)**Instrumenti s tipkama u dalmatinskim muzejima: glazbeni izvori, spone i svjedoci 237**

Summary: Keyboard Instruments in Dalmatian Museums: Musical Sources, Liaisons, and Witnesses 246

Lucija KONFIC (Zagreb)**Skladbe Ivana Lukačića u kontekstu onodobnih glazbenih antologija – pogled iz perspektive digitalne muzikologije 259**

Summary: Compositions by Ivan Lukačić in the Context of the Contemporary Music Antologies – A View from the Perspective of Digital Musicology 277

Ivano CAVALLINI (Palermo)**Heirs of a South Slavic Nation: Giulio Bajamonti's Morlacks and the Turkish Otherness 279**

Sažetak: Nasljednici južnoslavenske nacije: Morlaci Julija Bajamontija i turska drugost 299

Harry WHITE (Dublin)

«Made in Italy»: Johann Joseph Fux and the Formation of a «Dynastic Style»
in the Music of Habsburg Vienna, 1700 – 1740 301

Sažetak: «Made in Italy»: Johann Joseph Fux i stvaranje «dinastičkog stila» u glazbi
habsburškog Beča 1700–1740. 315

Marina TOFFETTI (Padova/Padua)

Music and Cultural Identity. The Contribution of «Italian»

Music to the Birth of a Pan-European Culture 317

Sažetak: Glazba i kulturni identitet. Doprinos «talijanske» glazbe rađanju
paneuropske kulture 332

Jolanta GUZY-PASIAK (Varšava/Warsaw)

Mediterranean Culture as a Source of Inspiration

in Ludomir Michał Rogowski's Musical Output 333

Sažetak: Mediteranska kultura kao izvor nadahnuća u glazbenom stvaralaštvu
Ludomira Michała Rogowskog 340

Stefanka GEORGIEVA (Stara Zagora)

**Jakov Gotovac's Opera *Ero s onoga svijeta* – A Stage in Sofia (1940) as an Intersection
Point of Bulgarian-Croatian Musical Contact** 341

Sažetak: Opera Jakova Gotovca *Ero s onoga svijeta* – uprizorenje u Sofiji (1940) kao
sjecište bugarsko-hrvatskoga glazbenog doticaja 358

Vesna Sara PENO (Beograd/Belgrade) – Ivana VESIĆ (Beograd/Belgrade)

**Orthodox Church Music at the Crossroads between Central-European and
Mediterranean Cultural Heritage** 359

Sažetak: Pravoslavna crkvena glazba na razmeđu srednjoeuropske i
mediteranske kulturne baštine 372

Kristina PERKOLA (Priština/Prishtine)

**The Musical Activity of Some Musicians of Albanian Origin in Mediterranean
Cultures and Cultural Transfers through Migration between
the 14th and 19th Centuries** 373

Sažetak: Glazbena aktivnost nekih glazbenika albanskoga podrijetla
u mediteranskim zemljama i kulturni transferi putem migracija u razdoblju
između 14. i 19. stoljeća 381

Lada DURAKOVIĆ (Pula) – Marijana KOKANOVIĆ MARKOVIĆ (Novi Sad)

Kapelnici mornaričkog orkestra u Puli (1872–1918): prinos i dostignuća 383

Summary: Pula Navy Orchestra Bandmasters (1872-1918):
Repertoire and Achievements 403

Ana POPOVIĆ (Osijek)

- Riječki i osječki glazbenici: komparativna studija urbane toponimije u lokalnom, regionalnom, nacionalnom i europskom kontekstu** 405
 Summary: Musicians of Rijeka and Osijek: A Comparative Study of Urban Toponymy in Local, Regional, National and European Context 422

Domagoj MARIĆ (Zagreb)

- Ljubav u doba Druge bečke škole. Zajedništvo Helene i Albana Berga s posebnim osvrtom na hrvatske teme u korespondenciji** 423
 Summary: Love in the Time of the Second Viennese School. The Communion of Helena and Alban Berg with Special Reference to Croatian Topics in Correspondence 437

II. KNJIŽEVNOST I IZVEDBENE UMJETNOSTI / LITERATURE AND THE PERFORMING ARTS

Paolo PUPPA (Venecija/Venice)

- Ibsen between Italy and Europe** 441
 Sažetak: Ibsen između Italije i Europe 452

Mirza MEJDANIJA (Sarajevo)

- Il tema del matrimonio borghese nel teatro di Svevo** 453
 Summary: Bourgeois Marriage in the Theatre of Svevo 465
 Sažetak: Tema građanskog braka u Svevovu teatru 465

Eldi GRUBIŠIĆ PULIŠELIĆ (Split)

- «Iz Dalmacije» Ide von Düringsfeld: u potrazi za granicama imaginativne geografije u kontekstu ženskog putopisa o Mediteranu** 467
 Summary: «From Dalmatia» by Ida von Düringsfeld: In Search of the Imaginative Geography Limits in the Context of a Woman's Travelogue on the Mediterranean ... 481

Marijana ERSTIĆ (Split)

- Dubrovnik intermedijalno: između idile i pogibije** 483
 Summary: Dubrovnik Intermedial: Between the Idyll and the Catastrophe 497

Ivan BOŠKOVIĆ (Split)

- Isto i različito: varijacija na mediteranstvo kao hrvatsku književnu temu** 499
 Summary: Same but Different: A Variation of the Mediterraneanism as a Croatian Literary Theme 510

Joško BOŽANIĆ (Split)

- Nacrt za sintaktostilističku interpretaciju mediteranske trilogije Predraga Matvejevića – *Mediteranski brevijar, Druga Venecija i Kruh naš*** 511

Summary: A Draft of Syntactical-stylistic Interpretation of the Mediterranean Trilogy by Predrag Matvejević – <i>Mediterranean Breviary: A Cultural Landscape, The Other Venice, and Our Daily Bread</i>	524
Angela FABRIS (Klangefurt)	
Intorno alla rappresentazione del Mediterraneo nel <i>Decameron</i>	525
Summary: About the Representation of the Mediterranean in the <i>Decameron</i>	536
Sažetak: O prikazu Mediterana u <i>Dekameronu</i>	536
Antonela MARIĆ (Split)	
Fading Humanity and Myth-making: Scheming the Clandestine in <i>Gomorra</i> by Matteo Garrone	537
Sažetak: Blijeđenje humanosti i stvaranje mita: svijet kriminalne organizacije u filmu <i>Gomorra</i> Mattea Garronea	546
Sara IZZO (Bonn)	
The Literary Revival of the Saint-Simonian Discourse – The Mediterranean Sea in the Context of a National Utopia in Jules Verne’s <i>L’invasion de la mer</i>	547
Sažetak: Književni preporod saint-simonijanskog diskursa – Sredozemno more u kontekstu nacionalne utopije u filmu <i>L’invasion de la mer</i> Julesa Vernea	554
Srećko JURIŠIĆ (Split) – Paula JURIŠIĆ (Split)	
Filmski subjekt između teme i tematske pozadine: slučaj Fischer i Carpignano	555
Summary: A Film Subject between Theme and Thematic Background: The Case of Fischer and Carpignano	568
Katja GRČIĆ (Zagreb)	
Encounters in Other Spaces – Performative Heterotopia in <i>The Labour of Panic</i> (2020) by BADco.	569
Sažetak: Susreti na drugim mjestima – izvedbena heterotopija u <i>Radu panike</i> (2020.) kolektiva BADco.	582
 III. INTERMEDIJALNE STUDIJE / INTERMEDIAL STUDIES	
Ivana TOMIĆ FERIĆ (Split) – Dalibor PRANČEVIĆ (Split)	
Ivan Meštrović and Music: Musicological Reflections and Art Historical Writings	585
Sažetak: Ivan Meštrović i glazba: muzikološke refleksije i povijesno-umjetničko pismo	622
Elis DEGHEGHI OLUJIĆ (Pula)	
Il suono della parola: Eugenio Montale tra poesia e musica	623
Summary: The Sound of the Word: Eugenio Montale between Poetry and Music	642
Sažetak: Zvuk riječi: Eugenio Montale između poezije i glazbe	643

Endre SZKÁROSI (Budimpešta/Budapest)	
Magia pratica: l'iperantico e l'ipermoderno	
La ricerca vocalica nell'attività poetico-musicale di Demetrio Stratos	645
Summary: Magic in Practice: The Hyper-Ancient and the Hyper-Modern	
The Vocal Research in the Poetic-Musical Activity of Demetrio Stratos	657
Sažetak: Magija u praksi: hiper-antičko i hiper-moderno	
Vokalno istraživanje u pjesničko-glazbenoj djelatnosti Demetrija Stratososa	659
Rosina MARTUCCI (Salerno)	
Mediterranean Colours in the Works of some Jewish Female Painters	661
Sažetak: Boje Mediterana u djelima nekih židovskih slikarica	680
Nebojša LUJANOVIĆ (Split/Osijek) – Anamarija TADIJANOVIĆ (Osijek)	
Kada korisnici postanu kreatori – donacije kao muzejski postav i pitanje moći u kontekstu kulturalnih studija	681
Summary: Users becoming Creators – Donations as Museum Funds and a Question of Power in the Context of Cultural Studies	693
Autori – Authors	695
Kazalo imenâ – Indeks nominum	711
Priloženi CD – Enclosed CD: <i>Musica nova ex antiqua</i>	743
I. Nikola Strmić (Niccolò de Stermich di Valcrociata, Zadar, 1839. – Zadar, 1896.):	
Sonata za violinu i klavir u F-duru, op. 24 / Sonata for Violin and Piano in F major, op. 24 (Valter Lovričević, violina/Violin – Ante Vetma, klavir/Piano)	
II. Ambro (Ambroz) Novak (Hvar, 1899. – Split, 1947.):	
<i>Ašikovanje</i> , ciklus pjesama za sopran i klavir / <i>Courting</i> , Song Cycle for Soprano and Piano (Branka Pleština Stanić, sopran/Soprano – Tomi Domančić i Petra Filimonović, klavirska pratnja/Piano Accompaniment)	

Dalmacija u korespondenciji Franje Ksavera Kuhača

Sara Ries (Zagreb)

Temeljito vođena te sačuvana korespondencija¹ Franje Ksavera Kuhača (1834–1911) muzikolozima je dragocjen materijal za istraživanje razvitka znanstvene discipline o glazbi. Osim toga, ona omogućava rekonstrukciju nastanka i (ne) održavanja socijalnih odnosa, kao i rekonstrukciju financijskih potreba,² što je u Kuhačevu slučaju jedan od kontinuiranih i ključnih problema. Naime, Kuhač je uz širok spektar znanstvenog djelovanja, terenskog rada, putovanja i svakodnevnih poslova stigao i bilježiti kopije³ odaslatih pisama kako bi mogao pratiti sve što je pisao poslovnim i privatnim kontaktima. Na taj je način zapravo vodio vlastitu evidenciju kako bi pratio što je pisao, kome i kada. Drugim riječima, putem pisama interpretirao je i komentirao određene događaje, okolnosti te vlastite i tuđe postupke. Ovaj će se rad osvrnuti na pisma iz korespondencije koja se odnose na područje Dalmacije – od adresata, preko opisa poduzetih putovanja po dalmatinskom teritoriju, do Kuhačeva komentara na radove dalmatinskih skladatelja i glazbenika te obrazloženja stručnih radova o Dalmaciji koje je sâm pisao.⁴ Valja naglasiti da je korespondencija koja obuhvaća trinaest svezaka s preko 3000 prijepisa pisama zabilježenih od 1860. do 1911. godine izvrstan izvor za

¹ Kuhačeva korespondencija čuva se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu pod signaturom HR-HDA 805, 52/1-13. Osim Kuhačevih pisama sačuvala su se i neka pisma koja su upućena Kuhaču, no njihov broj nije ni približno tako velik kao broj Kuhačevih pisama. Prema Mariji Janaček Buljan (M. JANAČEK BULJAN, Kuhačeva korespondencija [Kuhač's Correspondence], u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa...* [The Proceedings of the Conference...], ur. Jerko Bezić, Zagreb: JAZU, 463-469) na više se lokacija sačuvalo oko 533 pisma koja su upućena Kuhaču.

² O financijskim poteškoćama i raznovrsnim molbama koje su upućene vlastima i potencijalnim pokroviteljima vidi u članku: Dubravka FRANKOVIĆ, Socijalni status i profesionalne relacije Franje Ks. Kuhača [Social status and professional relations of Franjo Ks. Kuhač], u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu 150. obljetnice rođenja Franje Ksavera Kuhača (1834–1911) Zagreb, 20.-21. studenoga 1984* [The Proceedings of the Conference marking the 150th Anniversary of birth of Franjo Ksaver Kuhač (1834–1911), Zagreb, 20-21 November 1984], ur. Jerko Bezić, Zagreb: JAZU, 1984) 33-74.

³ Kuhač sveske naziva *Briefcopirbücher* te u više pisama napominje da prepisuje svoja pisma. Međutim, određena pisma sadrže puno ispravaka i umetaka, pa je moguće da su takva pisma zapravo koncepti poslanih pisama, a ne prijepisi.

⁴ Istraživanje je dio projekta *Umrežavanje glazbom: promjene paradigmi u «dugom 19. stoljeću» – od Luke Sorkočevića do Franje Ks. Kuhača* (NETMUS19, 2017-2021).

istraživanje Kuhačeva pogleda na društveno-političke okolnosti i zbivanja onog vremena, njegovih odnosa s kolegama, profesionalnim i privatnim kontaktima, te za istraživanje samog Kuhača, njegova rada, kao i njegovih misli i nastojanja. Također, pisma pokazuju u kojoj je mjeri Kuhač bio u tijeku s tadašnjim suvremenim znanstvenim istraživanjima te kakav je status i utjecaj imao u domaćim i inozemnim znanstvenim i kulturnim krugovima. Kroz pojedine primjere pokazat će se kako su pisma legitimni historiografski izvori i dragocjen materijal za znanstveno istraživanje.

Kuhačevo je dopisivanje s adresatima iz Dalmacije bilo isključivo poslovne prirode, prije svega kako bi sakupio građu za svoje kapitalno djelo, zbirku *Južno-slovenske narodne popievke*, građu za *Biografski i muzikografski (bibliografski) slovník* (koji je ostao u rukopisu). No, ona je poslužila i kako bi širio svoje ideje o nacionalnoj glazbi.⁵ Mnogo se dopisivao s dalmatinskim intelektualcima, političarima, profesorima, župnicima, glazbenim umjetnicima i entuzijastima te s kulturnim djelatnicima koji su u većoj ili manjoj mjeri dijelili njegove ideje o razvitku hrvatske kulture i koji su mu pomagali u skupljanju podataka, poput Vladimira i Blagoja Berse, Vlahe Bukovca, Stjepana Buzolića, Antuna Dobronića,⁶ Josipa Hatzea,⁷ Rikarda Katalinića-Jeretova, Gjure Nazora, Mate Nekića, Milana Obuljena, Mihovila Pavlinovića, grofa Mede Pucića, baruna Gabriela Josipa Rodića, Vjekoslava Rosenberg-Ružića, Nikole Strmića, Ivana Vrankovića te Luke Zore. Osim navedenog, određeni svesci korespondencije (npr. pisma koja su nastala u razdoblju od 1878. do 1884) svjedoče o tome koliko je Kuhačevo prepisivanje pisama zapravo bilo korisno i važno. Naime, nakon što se upustio u izdavanje zbirke *Južno-slovenske narodne popievke* (izdane u četirima svescima od 1878. do 1881. godine), Kuhač je sam vodio administraciju oko prodaje i slanja *Zbirke*. Primjerke je osobno pakirao i slao povjerenicima⁸ koji su zatim dijelili *Zbirku* pretplatnicima. Iako su mnogi od adresata osobe o kojima danas nema mnogo sačuvanih podataka (poput N. Martekinija, P. Nikolića, J. K. Viteka), oni su indirektno potpomagali razvoju glazbene kulture u Dalmaciji. Pretplatnici, a

⁵ Kao uporni optimist poslao je 15. srpnja 1893. (IX/285) pismo prijatelju, skladatelju, gradskom kapelniku i glazbenom pedagogu Tomi Šestaku (1852–1921) u Koprivnicu: «Drugo ćete znati iz naših opozicionalnih novinah. Ja Vam kažem: Budućnost je naša. Osvojili smo Dalmaciju i u glazbenom pogledu. Od kada sam se povratio s puta, dobio sam sileziju listova iz onih krajeva. Ne znam, komu da prije odgovorim.»

⁶ O korespondenciji Kuhač – Dobronić vidi rad: Marija JANAČEK-BULJAN, Korespondencija Kuhač – Dobronić [Correspondence Kuhač – Dobronić], *Arti musices* 11/1 (1980), 37-45.

⁷ O korespondenciji Kuhača i Hatzea vidi rad: M. JANAČEK-BULJAN, Korespondencija Kuhač – Hatze [Correspondence Kuhač – Hatze], *Josip Hatze, hrvatski skladatelj [Josip Hatze, Croatian Composer]*, Zagreb: MIC, 1982, 15-25.

⁸ Kuhač tako naziva osobe kojima je slao *Zbirku* za skupinu pretplatnika, koju su oni zatim dalje dostavljali pretplatnicima, skupljajući pretplatu koju bi poslali Kuhaču.

posljedično i povjerenici uglavnom nisu slali sakupljen novac na vrijeme te često nikada nisu podmirili dugove. Pretplatu često ni knjižare nisu plaćale na vrijeme, o čemu svjedoči niz pismenih upozorenja koje je Kuhač poslao knjižaru Dragutinu Pretneru iz Dubrovnika,⁹ kao i prijetnja odvjetnikom knjižaru Nikoli Šoliću u Zadru, dok je iz pisama vidljivo da mu je zadarska knjižara Schönfeld¹⁰ poslala natrag otrcane knjige te je Kuhač za to još morao i platiti povratnu poštarinu.¹¹

Osim korespondencije koja je pisana u administrativne svrhe oko prodaje *Zbirke*, u velikom broju pisama Kuhač moli glazbeno obrazovane osobe (obično učitelje i kapelnike) da mu zapišu pokoj, za određeni kraj karakterističnu, narodnu popijevku s melodijom i tekstom ili melodiju narodnog plesa. Također, kako bi promovirao svoje radove, često ih je *pro bono* slao pjevačkim društvima, knjižnicama, mladim glazbenicima (poput Josipa Hatzea s kojim se dopisivao skoro devet godina) i zainteresiranim pojedincima te je pokušavao putem polemika i savjeta širiti svoje vizije o «pravoj» narodnoj, a posljedično i umjetničkoj glazbi koja bi se trebala razviti iz prethodne. Međutim, dragocjena su i ona pisma koja se nisu nužno slala korespondentima u Dalmaciju nego ona u kojima je Dalmacija tema o kojoj Kuhač raspravlja. U drugoj knjizi korespondencije (godine 1864–1869) takva pisma se odnose na opise terenskih istraživanja koja je Kuhač u to vrijeme poduzeo.

Valja istaknuti okolnosti u kojima je Kuhač obavljao svoja terenska istraživanja, uključujući i ono po Dalmaciji u ljeto 1869. godine. Naime, u 19. stoljeću na europskom prostoru, a sukladno tome i na prostorima današnje Hrvatske, intenzivirala su se historiografska istraživanja glazbe, bez obzira na to što profesionalni istraživači glazbe u današnjem smislu riječi tada još nisu postojali te stoga glazbena historiografija nije imala tradiciju – u ono vrijeme postojala je samo nekoćicina radova koji su se djelomično bavili poviješću glazbe. Svjestan spomenutih činjenica te željan toga da dokaže povijest glazbe s prostora današnje Hrvatske u njezinu kontinuitetu,¹² Kuhač se otisnuo na nekoliko (za ono vrijeme) povećih i napornih putovanja u svrhu skupljanja narodnih popijevaka, plesova i instrume-

⁹ Kao tiskar i izdavač Dragutin Pretner djeluje u Dubrovniku od 1848. do 1900. godine. Vidi: Valnea DELBIANCO, Oglad Hvaranina Jurja Carića o Mavru Vetranoviću [The Study on Mavro Vetranović by Juraj Carić of Hvar], *Croatica et Slavica Iadertina*, 15/I (2019), 191.

¹⁰ Vidi: R. RILL – V. TACCONI, Schönfeld, Heinrich d. J. (Enrico d. Ä.) von (1873-1942), Buchhändler und Verleger, http://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_S/Schoenfeld_Heinrich-d-J_1873_1942.xml (pristup 7. rujna 2020).

¹¹ Vidi pisma: VI/266, VII/204, VII/260, IX/97, IX/259.

¹² O Kuhačevoj zaokupljenosti poviješću hrvatske glazbe vidi: Mirjana ŠKUNCA, Kuhačevo proučavanje hrvatske glazbene prošlosti [Kuhač's study of the Croatian musical past], u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa...* [The Proceedings of the Conference...], ur. Jerko Bezić, Zagreb: JAZU, 1984, 405-440.

nata te bilježenja narodnih običaja. Jedno od njih bilo je i spomenuto putovanje na koje je krenuo krajem svibnja 1869. Pismo koje je poslao osječkom trgovcu drvima Edmundu Kovačiću 25. studenog 1869. (II/215) donosi opis putovanja po Dalmaciji, s obzirom na to da mu je Kovačić novčano pomogao da poduzme spomenuto putovanje:

«U Novom, gdje sam se zadržao par dana i sakupljao zbilja zgodne melodije, upoznao sam obitelj umirovljenog dvorskog savjetnika Mrzljaka koja mi je prijateljski pomogla. Od Novog sam išao kočijom u Senj i od tamo parobrodom u Zadar, Šibenik (Sibenico), Trogir, Split (Spalatto), gore prema Bosni preko Soluna u Sinj, opet natrag u Split i Kaštel, zatim na otok Hvar (Lesina), na otok Vis (Lissa) i tako dalje do Dubrovnika (Ragusa).

Što se tiče narodnih pjesama u Dalmaciji, najljepše sam našao u Kaštelu i Sinju; u Dubrovniku su uglavnom strane melodije, koje su me više nego iznenadile, budući da sam vjerovao da ću u tom orlovom gnijezdu slavenskih pjesnika naći – glazbeni nacionalni raj. Bio sam veoma zadovoljan s drugim dijelom mojeg istraživanja u Dubrovniku, jer sam u dragocjenoj slavenskoj biblioteci franjevaca pronašao nekoliko knjiga i rukopisa sinova domovine koji imaju veze s glazbom, od kojih sam neke sam prepisao i ostavio drugima na prepisivanje. I u Splitu sam pronašao oko 60 crkvenih i svjetovnih skladbi starih crkvenih umjetnika, ali koje sam mogao prepisati samo prema naslovu. Početkom listopada bio sam u Konavlima i Župi, no nisam mogao gore u Crnu Goru, budući da sam ondje već išao uzduž i poprijeko. Stoga sam zatim otišao u Hercegovinu, gdje sam najviše profitirao kod austrijskog konzula Vuka Vrčevića u Trebinju. Dotični je rođeni Bokeljan, duže vrijeme je bio knežev tajnik u Cetinju i poznaje pjesme Crnogoraca kao i Hercegovaca. Broj narodnih pjesama koje sam sam čuo od naroda i stavio u note iznosi 625 komada, ne uključujući u to liturgijska misna pjevanja, kao i rukopise koje sam pronašao. Plesne melodije koje na Krku sviraju Toronaši (klarinetisti) i one koje na otoku Hvaru izvode flautisti, imaju glazbenu i povijesnu vrijednost. Lira na Hvaru je vjerno zadržala antički oblik, i ja nisam mogao ništa drugo nego mojem pjevaču, koji je imao lijep i herojski izgled, dati ime Orfej s Hvara.

Hercegovina je izuzetno interesantna zemlja sa savršeno zdravim, dobro građanim, srčanim ljudima, kao da su svi iz obitelji Edmunda Kovačića. Da ta zemlja nije pod turskom vlašću, mogla bi biti jedna od najljepših, čak najbogatijih zemalja! Tako je jad i bijeda, i tamo gdje bi mogli biti najljepši vrtovi, kamena je pustinja. Putovanje u donju Dalmaciju i Hercegovinu je naporno i strahovito skupo. Jedva sam mogao izdržati sa svojim novcem za putovanje; iznos za putovanje, koji sam primio od Vaše milosrdne ruke, skupa sa 100 forinti iz Karlovca, za koje moram zahvaliti Vašem posredovanju, zatim 300 iz državne blagajne i 60 forinti

koje sam dobio za moj članak u Viencu, skupa sa mojih par groševa, nestalo je do nule! Sa [samo] 900 forinti sam doista bio na putovanju preko 5 mjeseci!»

Citirani odlomak donosi niz informacija o mjestima na kojima je Kuhač sakupljao narodnu baštinu, o osobama s kojima je za vrijeme putovanja stupao u kontakt te o vrsti i o dostupnosti arhivskog materijala i izvora koje je Kuhač konzultirao na dotičnom putovanju. Također pruža informacije o načinima na koje je financirao putovanje – u ovom slučaju to su Kovačićeva donacija, donacija neimenovane osobe iz Karlovca,¹³ iznos iz državne blagajne te vlastita sredstva, iz kojih se vidi da je Kuhačev istraživački rad (ne samo u ovom slučaju) uvelike ovisio o privatnim pokroviteljima.

Kuhač je, etabliravši se kao vodeći istraživač historiografije glazbe na prostorima sadašnje Hrvatske (a i šire), dobio poziv od nadvojvode Rudolfa da napiše informativni prilog o Istri i Dalmaciji za bečko izdanje enciklopedije *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild* [Austro-Ugarska Monarhija u riječi i slici] koja se izdavala od 1884. do 1902. godine.¹⁴ O tom pozivu raspravlja u pismu koje je poslao uredniku za glazbu Eduardu Hanslicku (1825–1904) 21. listopada 1888. u Beč (IX/118) i u njemu piše da je voljan prihvatiti poziv da napiše članak o narodnoj i umjetničkoj glazbi Dalmacije i Istre za spomenutu enciklopediju. U pismu nadodaje kako je za isto izdanje već pisao članak *Die Volksmusik der Kroaten* na molbu Ljudevita Vukotinovića (1813–1893). Naglasio je da je taj članak već dovršen te da će stoga u ovome naglasak biti na glazbenim karakteristikama koje su bitnije za Dalmaciju i Istru kako bi izbjegao ponavljanje materijala. Također je predložio da napiše i članak o Kranjskoj, Štajerskoj i Koruškoj jer jako dobro poznaje i njihovu glazbu koja ima jak njemački utjecaj. Kako bi pokazao znanje o temi o kojoj će pisati, spomenuo je osobe koje su pridonijele glazbenom razvoju Dalmacije, kao što su Frane Petrić, Gabriel Tamparica, Petar Hektorović, Franjo Gučetić, Petar Knežević, Sekondo Brunjolić, Julije Bajamonti, Ruđer Bošković, Petar Nakić i Giuseppe Tartini (odnosno, po Kuhačevu mišljenju, Trtić), te je pisao o dalmatinskoj koloniji u Napulju iz koje su potekli poznati talijanski skladatelji. Govorio je i o slikama instrumenata koje je prikupio, a koje bi mogle poslužiti kao popratne ilustracije. O prikupljanju podataka za članak svjedoči i pismo koje je uputio skladatelju i violinistu Nikoli Strmiću (1839–1896) od 14. prosinca 1888. (IX/133), a u kojem ga obavještava da će o njemu pisati «pošto ste Vi, veleučeni Gospodine, prvi sadanji umjetnik Dalmacije» te ga moli primjerak

¹³ Zasad nisu pronađeni podatci koji bi potvrdili identitet osobe.

¹⁴ Vidi: Ivan PEDERIN, Dalmacija u djelu *Die Österreichisch-Ungarische Monarchie in Wort und Bild* [Dalmatia in the volume *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*], *Rad Zavoda povijesnih znanosti HAZU u Zadru*, sv. 46 [Radovi/Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar], 2004, 395-424.

djela *Nicolo Cav. de Strmić – Per molto estimatori, Zara 1876.*,¹⁵ njegovu fotografiju te popis svih njegovih kompozicija. Četiri godine kasnije Kuhač je objavio tekst u 11. svesku *Dalmatien* (Beč, 1892) pod naslovom *Die Musik*,¹⁶ dok je deset godina kasnije u posljednjem, 24. svesku *Croatien und Slavonien* (Beč, 1902) objavio tekst *Volksmusik*.¹⁷ Prije tiska Kuhač je poslao članak o glazbi u Dalmaciji na pregled Hanslicku i uredniku cijeloga izdanja, piscu Josephu von Weillenu (1828–1889).¹⁸ Stoga u pismu od 30. siječnja 1889. (IX/138) koje je poslao

¹⁵ Autor biografije najvjerojatnije je Katnich. Autor nije naveden na knjižici, ali Strmićev suvremenik, kronolog Giuseppe Sabalich, navodi da je autor te biografije dr. Katnich. Vidi: Katica BURIĆ ĆENAN, Nikola Strmić i Antonio Ravasio – nositelji glazbenoga života u Zadru u drugoj polovini 19. stoljeća [Nikola Strmić and Antonio Ravasio – Promoters of Musical Life in Zadar in the Second Half of the 19th Century], *Bašćinski glasi*, 13/1 (2018), 125.

¹⁶ Franjo Xaver KUHAČ, Musik. u: *Die Österreichisch-Ungarische Monarchie in Wort und Bild (Dalmatien)*, Vol. 11, ur. Josef Weilen, Beč: Druck und Verlag der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1892, 204-212.

¹⁷ Kuhač je, doduše, pisao o glazbi u Dalmaciji u svojoj studiji *O narodnoj glazbi i njezinom značenju u svjetskoj glazbi [Über die nationale Musik und ihre Bedeutung in der Weltmusik]* još 1869. godine. Studija je objavljena u Osijeku na njemačkom, a u Zagrebu na hrvatskom jeziku. Međutim, u studiji Kuhač kronološki navodi imena četrdesetak skladatelja i glazbenika od 15. stoljeća pa do svojih suvremenika, pri čemu često navodi netočne godine rođenja te ne navodi izvore iz kojih je preuzimao podatke. Vidi: O narodnoj glasbi i njezinu značenju u svjetskoj muzici. Estetička rasprava od F. Xav. Kocha, *Narodne novine (Novine Horvatzko-Slavonsko-Dalmatinske)*, Zagreb, 1835: 35/1869, 148, 149, 150. Međutim, Kuhač započinje članak za enciklopediju svetim Jeronimom kao osnivačem crkvene glazbe te tvrdi da su Hrvati koji su se doselili u Dalmaciju bili izuzetno glazbeno nadareni. Piše o narodnim pjevačima koji su znali napamet recitirati i po 40 000 stihova te navodi da su Goethe i braća Grimm mnogo držali do tih pjesama. Od narodnih glazbala osobito spominje tamburicu, ali ističe da se u Dalmaciji, kao i drugdje u Europi, glazba razvijala u samostanima i sjemeništima. Tako bi učitelji glazbe u Dalmaciji obično stjecali obrazovanje u Italiji, što se ne odnosi na guslare koji su potekli od dvorskih pjesnika, odnosno izvođača latinskoga naziva *ioculator*, a koji su znali obavljati obavještajne zadatke pa bi ih iz osвете oslijepili. Kuhač spominje i jednu pjesmu u slavu kralja Tomislava 924, zatim pjesme prigodom posjeta pape Aleksandra III, koji je 1177. godine posjetio Dalmaciju te je dočekan hrvatskim pjesmama. Zatim spominje pjevanje uz pratnju crkvenih orkestara te Adama iz Pariza (Parisiensis) koji je putovao u Atenu radi školovanja, a slušao je duhovne pjesme s glazbom u splitskim crkvama u doba nadbiskupa Lovrinca. Nadodaje kako su glazbeni instrumenti bili česti u latinskim crkvama, dok su se hrvatske crkve više držale bizantskih običaja i pjevanja uz orgulje. Među glazbenicima spomenuo je Frana Gučetića Papricu koji je studirao u Padovi te skladatelja i graditelja orgulja Petra Nakića. Potom je spomenuo glazbena društva koja su se osnivala u 18. st., talijansku glazbu u gradovima, gradske pjesme hrvatskog karaktera te kako se u priobalnim gradovima rado pjevaju operne arije iz talijanskih opera. Naveo je i institucije koje djeluju u onom vremenu, poput filharmonijskog društva u Zadru (*Società filharmonica*) te dvaju filharmonijskih društava u Splitu. Nabrojio je glazbene škole u Dalmaciji, zatim Pjevačko društvo *Zvonimir* i limenu glazbu, crkvene orkestre, hrvatska muška pjevačka društva, glazbenu knjižnicu Giovanni Marcocchia itd. Kritizirao je i Francuze koji su za vrijeme okupacije sa sobom odnijeli vrijedne glazbene rukopise – bio je prvi koji je spomenuo Francuze kao pljačkaše kulturnog blaga u okupiranim zemljama – pa se oni danas nalaze u Louvreu, Nacionalnoj knjižnici i drugim muzejima.

¹⁸ Više detalja o kontekstu nastanka i o sadržaju Kuhačevih tekstova te o cjelokupnoj sačuvanoj prepisici Kuhač – Hanslick – Weilen vidi u: Stanislav TUKSAR, Franjo Ksaver Kuhač u mreži svojih kontakata

Hanslicku u Beč Kuhač daje do znanja da je razočaran zbog saznanja da Weilen i Hanslick imaju višestruke primjedbe na njegov članak, između ostalog i na neke dosad nepoznate tvrdnje koje je Kuhač iznio u članku. Urednici su, uz prigovore tehničke prirode, poput ekscesivne duljine teksta te nepridržavanja uredničkih naputaka, izrazili negodovanje Kuhačevim znanstveno neutemeljenim «otkrićima» te su prigovorili zbog svojevrsnoga govora mržnje, posebice u odnosu na talijansku glazbenu tradiciju koja je prisutna u dalmatinskim gradovima. Tim prigovorima Kuhač se žestoko usprotivio, govoreći da «[...] nije znao da se u tom djelu za koje je njegov članak namijenjen ne smije napisati ono što je općoj muzikologiji nepoznato i što s njegove [uredničke, op. a.] strane nije priznato».¹⁹ Svoje, njima apsurdne tvrdnje, poput uvrštavanja manje poznatih glazbenih diletanata u pregled povijesti glazbe opravdava činjenicom da se općenito vrlo slabo uči o kulturi i glazbenom životu Dalmacije, Hrvatske i Slavonije te da, primjerice, njemački leksikoni ne znaju ništa o postojanju Vatroslava Lisinskog koji je, između ostalog, autor dviju opera. Kuhač zatim dodaje kako je spreman promijeniti članak, no ipak želi razjasniti neke nejasnoće te navodi određene arhivske izvore kako bi potkrijepio hipoteze koje je iznio. Tvrdi kako je Metodovo notno pismo pravo, drži originale u rukama te namjerava objaviti rad o tom slabo poznatom notnom pismu i pripadajućoj mu teoriji. I dalje tvrdi da je Tartini Istranin te to potkrepljuje postojanjem navodnih živućih nasljednika. Podatak da je Jarnović rođen u Palermu potječe iz Kukuljevićeva *Slovnika umjetnikah jugoslavenskih*. Također tvrdi da su Hrvati učinili puno više za talijansku glazbu i kulturu nego Talijani za hrvatsku jer su se mnogi učenjaci i glazbenici školovali u Italiji i ondje su djelovali, uključujući i mnogo hrvatskih profesora koji su podučavali na sveučilištima u Padovi, u Bologni i u Beču. Iako je bio vrlo čvrstog stava da ne postoji narodna talijanska glazba u Dalmaciji («jer ne postoji nijedno talijansko selo od Rijeke do Crne Gore»), Kuhač je na kraju ipak modificirao članak sukladno uredničkim smjernicama.

Bečani su Kuhača kao priznatog stručnjaka i autoritet još u jednom slučaju zamolili za stručnu suradnju. O tome svjedoče pisma koja je razmijenio sa sveučilišnim profesorom, filologom i književnim povjesničarom Milanom Rešetarom (1860–1942), koji je tada predavao na slavističkoj katedri na Sveučilištu u Beču. Tako se iz pisma od 20. svibnja 1905. (XII/314) upućenog Rešetaru saznaje da je

ta na projektu *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild (1888–1902)* [Franjo Ksaver Kuhač and the Network of His Contacts in the Project *Die Österreichisch-Ungarische Monarchie in Wort und Bild (1888–1902)*], u tisku.

¹⁹ [«(...) dass ich nicht wusste, dass man in dem Werke, für welches mein Aufsatz bestimmt war, nichts bringen soll, was der allgemeinen Musikwischenschat nicht bekannt und von Ihr nicht anerkannt ist.»] Prijevod autorice.

Kuhač odbio poziv da bude član odbora za izdavanje popijevaka iz Cislajtanije²⁰ zbog lošeg zdravstvenog stanja. Međutim, Kuhač je u Rešetarovu pozivu prepoznao moguću priliku da unovči svoj trud koji je uložio u skupljanje popijevaka, te Rešetaru predlaže sljedeće: on posjeduje tiskane pučke popijevke iz Istre i Dalmacije, uključujući i one pripremljene za tisak daljnjih svezaka *Zbirke*.²¹ Kuhačev je plan sljedeći: ako rukopise za života ne uspije prodati, oporučno će ih ostaviti svojoj obitelji kako bih ih ona mogla prodati Akademiji znanosti i umjetnosti ili vladi. Zbog navedenog nije u mogućnosti izabrati iz rukopisa 126 popijevaka koje je Rešetar molio jer bi time ostavština izgubila svoju vrijednost. Stoga mu je predložio dvije opcije: da Odbor od njega otkupi cjelovite rukopise, a ako im financije to ne dozvoljavaju, dozvolit će im da tiskaju samo popijevke bez pratnje, pod uvjetom da on zadrži autorsko pravo. Cijenu će dogovoriti kada odluče mogu li pristati na predložene uvjete. U jednom od sljedećih pisama (XII/322) iznosi svoje mišljenje vezano uz zapisivanje popijevaka. Smatra da se ne bi trebale zapisivati sadašnje pučke melodije jer to nije izraz pravog duha naroda nego konglomerat stranih utjecaja i umjetničke glazbe. Razlog tomu vidi u činjenici da mnogo toga sada utječe na pučku glazbu: muški zborovi, pučka škola i komponirana glazba koja se uči, crkva, ali i putovanja – u prošlosti se nije toliko putovalo, odnosno seljaci su veoma rijetko napuštali svoj kraj. Stoga smatra da se, ako se želi istaknuti istinski glazbeni karakter naroda, moraju zabilježiti melodije koje su nastale prije 30–60 godina, kada su svi prethodno navedeni utjecaji bili slabiji. Kao primjer navodi popijevke koje su sakupili Franz Tschischka (1786–1855) i Julius Max. Schottky (1797–1849) te objavili 1818. i 1848, a koje narod više ne upotrebljava. Nadalje, Kuhač u pismu iznosi mišljenje o tome da historijsku vrijednost imaju popijevke starije od sto godina, no nemaju i nacionalnu vrijednost jer prije sto ili dvjesto godina nije bilo pojma nacionalnosti nego je tada postojala samo apsolutna ili kozmopolitska glazba, dok «nacionalno» nije vrijedilo ništa. Popijevke iz tog vremena sadrže «pojedine nacionalne osobine [koje] se u najboljem slučaju mogu smatrati nacionalnim manirima, ali ne i cjelovitim glazbeno-nacionalnim karakterom».²² Također upozorava da treba razlikovati skladane pučke popijevke od onih izvornih, improviziranih bez glazbene naobrazbe. Ako se uzmu u obzir

²⁰ Cislajtanija (njem. Cisleithanien), zemlja s «ove», desne strane rijeke Leithe; nakon Austrougarske nagodbe 1867. naziv za austrijsku polovicu monarhije: uža Austrija, Češka, Moravska, češka Šleska, Galicija, Bukovina, Kranjska, Koruška, Štajerska, Primorje (Trst, Gorica – Gradiška, Istra), južni Tiroi i Dalmacija.

²¹ Kuhač je cijeloga života sakupljao rukopise i tiskovine hrvatskih autora, uključujući i narodnu baštinu. Vidi: Dubravka FRANKOVIĆ, Značenje glazbenog arhiva Franje Ksavera Kuhača u suvremenoj znanosti [The significance of the music archives of Franjo Ksaver Kuhač for contemporary scholarship], *Arti musices* 21/1 (1990), 59-80.

²² [«Einzelne nationale Züge kann man allenfalls als nationale Manieren gelten lassen, aber nicht als einen vollständigen musikalisch-nationalen Charakter.»] Prijevod autorice.

navedene činjenice, Kuhač smatra da zbirka sadašnjih popijevaka može biti korisna jedino da se pokaže kako se narodna glazba pojedinih naroda «pogoršala» i kako se «nacionalna tendencija sasvim izgubila». Sukladno tome savjetuje Odboru da se sakupljaju pjesme iz sadašnjosti ondje gdje se još nije probila umjetnička glazba te da se izdaju bez harmonijske pratnje jer ih rijetko tko zna dobro harmonizirati. Zatim se osvrnuo na Blagoja Bersu kojeg je Odbor očito predložio za popisivanje popijevaka, s čime se Kuhač slaže, no samo za popisivanje melodija u Dalmaciji, nikako u Istri, zbog istarskog netemperiranog sustava. Iako nadodaje da za popisivanje popijevaka u Dalmaciji preporučuje mladoga Josipa Hatzea. Nadalje, u pismu koje je poslao 7. svibnja 1906. (XII/382) Kuhač je napisao uvjete i cijene za dozvolu pretiska, odnosno upotrebe popijevaka koje su u njegovu vlasništvu: za svaku pretiskanu popijevku iz *Zbirke* (bez klavirske pratnje) tražio je 10 kruna, dok je za svaku neobjavlenu popijevku iz Istre i Dalmacije tražio 20 kruna, uz uvjet da mu ostanu autorska prava. Uz to se ponudio da ih sam prepíše te je upozorio da ljudi koji sada sakupljaju popijevke sigurno neće moći zabilježiti iste popijevke kao i on. Na kraju pisma priupitao je želi li povjerenstvo u zbirku uvrstiti i pučke crkvene popijevke²³ iz Dalmacije i iz Istre.

Iz dosad navedenih primjera evidentno je da je Kuhač bio međunarodno priznat kao stručnjak za dalmatinske narodne običaje te da je bio autoritet, iako u nekim aspektima kontroverznog mišljenja, koji su za savjet i suradnju kontaktirali kolege iz Beča. Nadalje, kao osoba koja se uz znanstveni rad bavila i pedagoškim radom Kuhač je bio svjestan nedostatka i nedostupnosti novije glazbene i znanstvene literature, posebice u općeobrazovnim institucijama i glazbenim školama diljem zemlje. Smatrajući da djecu treba odgajati da cijene i izvode djela hrvatskih skladatelja, marljivo je opskrbljivao školske i samostanske knjižnice po Dalmaciji svojim znanstvenim radovima, ali i vlastitim skladbama. Tako je, na primjer, u pismu koje je poslao 17. kolovoza 1893. (IX/289) gvardijanu samostana na Lokrumu, dominikancu Dalmaciju Franetoviću,²⁴ naveo cjelokupan sadržaj paketa koji je poslao za samostansku knjižnicu.²⁵ Slične je pakete slao, primjerice, narod-

²³ U Hrvatskom državnom arhivu čuva se Kuhačeva *Zbirka crkvenih napjeva* [*Manuscript Collection of Church Songs*] koja je ostala u rukopisu. Nije poznat datum nastanka, no vjerojatno je mnogo dobitične građe sakupio na putovanju 1869. godine. Vidi: Gorana DOLINER, Rukopisna Zbirka crkvenih napjeva Franje Kuhača [Franjo Kuhač's Manuscript Collection of Church Songs], u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa...* [*The Proceedings of the Conference...*], ur. Jerko Bezić, Zagreb: JAZU, 233-263.

²⁴ O Franetoviću vidi: Maja MILOŠEVIĆ CARIĆ, *Umjetnička glazba na otoku Hvaru od 17. do početka 20. stoljeća* [*The Art Music on the Island of Hvar from the 17th until the Beginning of the 20th Century*], doktorska disertacija [doctoral thesis], Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020, 100.

²⁵ Nabrojana su sljedeća djela: «*Opis i povijest pučkih glazbala u južnih Slavena, Sachliche Einleitung, Josip Haydn i hrv. narodne popievke, Katekizam glazbe, Lisinski i njegovo doba, Slavjanski i slavenska glazba, Nova glazbena struja, Dvie rasprave, Ples i plesovna glazba, O hrvatskom ili srpskom prav-*

nim učiteljima J. K. Viteku na Vis, Ivancu u Kaštel Stari, kapelniku gradske glazbe Ivanu Bozzotiju (1859–1935) u Trogir te u Samostan male braće u Dubrovnik. Osim toga, Kuhač je bio vrlo obziran prema mladim glazbenicima i kolegama te je često posredovao u pregovorima oko njihova zaposlenja, pa je tako u pismu od 21. rujna 1902. (XII/171) upućenom Armandu Meneghello-Dinčiću (1873–1925), violinistu i učitelju glazbenog društva *Zvonimir*, prenio da se raspitao za njegovo namještenje kod potpredsjednika *Musikvereina* (inače Kuhaču morskog), povjesničara, književnika i muzikologa Vjekoslava Klaića (1849–1928).²⁶ Dinčić je molio Kuhača da priupita Klaića bi li se mogao zaposliti kao učitelj violine na školi dotičnog zavoda, no Klaić mu je poručio da sada nema mjesta, ali da postoji opcija da ga se angažira kao solista za koncertnu sezonu od studenog do mjeseca travnja, ali za skroman honorar. Savjete je davao i mladom Milanu Obuljenu (1880?–1923), tada gimnazijalcu, a kasnije osnivaču nakladničke kuće *Edition Slave* (*Slavenski izdavački zavod*),²⁷ a već je spomenuto kako je preporučio Blagoja Bersu i Josipa Hatzea za skupljanje popijevaka po Dalmaciji.

* * *

Mreža Kuhačevih kontakata u Dalmaciji vrlo je razgranata te je Kuhač dugi niz godina održavao veze s nekim korespondentima. Iako su pisma u najvećoj mjeri bila poslovnog karaktera, s nekim od kontakata Kuhač je razvio prisan odnos u epistolarnim granicama. U ovom radu navedene su neke studije slučaja kako bi se prikazala problematika koje se Kuhač dotiče u pismima. Dopisivanje s kontaktima u Dalmaciji najvećim mu je dijelom služilo za posredno skupljanje melodija i tekstova narodnih popijevaka, s obzirom na to da zbog nezavidne financijske situacije nije bio u mogućnosti poduzeti sva terenska istraživanja koja je planirao.

pisu, Srbsko oro za četiri glasovira, Mi smo braćo, Bosansko kolo, Na grobu Lisinskog, Kolo – album darovan od nakladnika, Plesovni album po meni redigovan, darovan od nakladnika; Hrvatska misa, Vojvoda Radosav, Bugarske popievke, Kerim paša, Opielo, Putnik melodram, Kolo za muški zbor, 4 knjige Južnoslov. narod. popievke, 2. i 3. knjiga Vilharovih Skladbi, pedeset zborova darovanih od društva Kolo, Ljubav i zloba, Štrigi darovana od izdavača.»

²⁶ U mnogim pismima Kuhač govori protiv Klaića koji nije dijelio njegove nacionalizmom uvjetovane ideje o prošlosti, razvoju i budućnosti hrvatske glazbe. Stoga se Kuhač nikako nije slagao s Klaićevim svjetonazorom i radom, prvenstveno na funkciji potpredsjednika u zagrebačkom *Musikvereinu*, no nije se slagao s njime ni kao s organizatorom zagrebačkoga glazbenog života. Jedan je od primjera i citat iz pisma koje je poslao Žigi Brunneru 16. travnja 1894. (X/11) u Osijek – Klaićeva je nakana «[...] odstraniti sve domaće sile, da može uz pomoć tudjinaca hrvatsku glazbu uništiti».

²⁷ Na važnost dotičnog nakladničkog zavoda ukazala je Nada Bezić u radu: Nada BEZIĆ, *Notna izdanja Edition Slave (Slavenski izdavački zavod)*, Beč [Music Editions of the *Edition Slave (Slavenski izdavački zavod)*, Vienna], u: *Glazba, riječi i slike. Svečani zbornik za Koraljku Kos [Music, Words, and Images. Festschrift for Koraljka Kos]*, ur. Vjera Katalinić – Zdravko Blažeković, Zagreb: HMD, 1999, 127–144.

Nadalje, mnogo pisama bavi se administracijom oko prodaje *Zbirke*, od dopisivanja s povjerenicima, molbi za pomoć i slanja paketa za pretplatnike, do, nažalost, vrlo čestih i uzaludnih opomena za neplaćanje pretplate. Iz pisama je također vidljiv Kuhačev trud da opskrbi razne obrazovne institucije i glazbena društva glazbenim djelima hrvatskih skladatelja te znanstvenom literaturom koja je proizišla iz njegova pera, a koju je smatrao recentnom i nužnom za razvitak hrvatske umjetničke glazbe. Nadalje, vrlo je važno istaknuti da je redovito pisao i politički aktivnim kontaktima na visokim pozicijama, poput namjesnika austrijske Dalmacije Gabriela Josipa Rodića, grofa Mede Pucića, Mihovila Pavlinovića i Ivana Vrankovića, koje je u više navrata molio za pomoć oko skupljanja pretplatnika i reklamiranja *Zbirke*, a izostanak njihova odgovora na molbe nikada ga nije pokolebao, kao što ga nikada nisu pokolebale ni mnoge profesionalne neugodnosti i financijske nedaće koje su ga snalazile cijeloga života.

Prilog 1: Popis Kuhačevih adresata s prebivalištem u Dalmaciji²⁸

ADRESAT	FUNKCIJA	DATUM	MJESTO
BARBIĆ, Ivan	nadžupnik	15. kolovoza 1893. 10. srpnja 1893.	Knin
BERSA, Blagoje pl. (1873–1934)	skladatelj	24. ožujka 1901.	Split
BERSA, Vladimir pl. (1864–1927)	skladatelj i melograf	10. veljače 1899. 22. srpnja 1899. 12. studenog 1899. 24. ožujka 1901.	Benkovac Hvar Zadar Zadar
BOZZOTI, Ivan (1859–1935)	skladatelj, dirigent i orguljaš; kapelnik <i>Narodne glazbe</i>	18. srpnja 1893. 7. listopada 1893.	Trogir
Pjevačko društvo <i>Bijačka vila</i>	muški pjevačko-tamburaški zbor	3. kolovoza 1906.	Kaštel Novi, Split
BUKOVAC, B. [Vlaho], ¹ (1855–1922)	slikar	27. srpnja 1889. 12. kolovoza 1889.	Dubrovnik
BULAT, St. [Tiskara A. Zannoni]	tiskar	7. lipnja 1894.	Split
BUZOLIĆ, Stjepan (1830–1894)	hrvatski pedagog, pjesnik i prevoditelj; upravitelj Učiteljske škole	20. svibnja 1879. [između 24. lipnja i 7. srpnja] 1879. 27. veljače 1889.	Zadar

²⁸ Biografski podatci preuzeti su s mrežnih stranica Hrvatske enciklopedije (vidi internetske izvore).

DOBRONIĆ, Antun (1878–1955)	nadučitelj	23. studenog 1905. 24. rujna 1906. 10. srpnja 1907. 26. studenog 1907. 22. lipnja 1908. 28. srpnja 1908.	Vis Zadar Drniš Drniš Drniš Drniš
DUBOKOVIĆ, N. A.		28. prosinca 1878.	Jelsa (Hvar)
FRANETOVIĆ, Dal- macija (1849–1929)	gvardijan Dominikans- kog samostana	17. kolovoza 1893. 26. prosinca 1893.	Lokrum
GRANIĆ, Jerolim (?–1922)	gvardijan Samostana sv. Frane	24. studenog 1879. [između 13. i 18. prosinca] 1881. [između 28. i 29. travnja] 1882.	Split
GRANIĆ, M[ijo] J[erko] (1819–1886)	župnik	14. lipnja 1879.	Muč Gornji, Split
Gvardijan Samostana male braće		[između 7. listopada i 11. studenog] 1893.	Dubrovnik
HATZE, Josip (1879–1959)	skladatelj; zborovođa pjevačkog društva <i>Zvonimir</i>	27. kolovoza 1901. 24. prosinca 1902. 8. srpnja 1905. 16. rujna 1907.	Split
Hrvatska Knjižarnica, Uprava		17. svibnja 1904.	Zadar
IVANEC, Slavko	učitelj	/	Kaštel Stari
JAMNICKY, Josefina [Josipa] (1865–1923)	pjevačica, sopran	16. rujna 1907. 9. svibnja 1910.	Zadar
KATALINIĆ-JERETOV, Rikard (1869–1954)	pjesnik	30. studenog 1894. 17. svibnja 1895.	Zadar
KAZNAČIĆ, Ivan Au- gust			Dubrovnik
LANTINI, Ivan	pretplatnik <i>Zbirke</i>	14. listopada 1879.	Turanj (Zadar)
MARTEKINI, N.	c. k. okružni sudac	28. svibnja 1878.	Makarska
Matica dalmatinska		18. kolovoza 1879.	Zadar
MENEGHELLO- DINČIĆ, Armand (1873–1925)	violinist; zborovođa glazb. društva <i>Zvonimir</i>	21. rujna 1902.	Split
MRAKOVČIĆ, Vladimir	bogoslov	5. veljače 1899.	Zadar

<i>Narodni list</i> , Uredništvo		[između 23. i 24. studenog] 1877. 7. svibnja 1910.	Zadar
NAZOR, Gjuro (ca. 1882–1964)	učitelj, posjednik i kolekcionar	20. siječnja 1908. 27. ožujka 1908. 20. studenog 1908. 13. travnja 1910. 6. svibnja 1910. 8. kolovoza 1910. 22. kolovoza 1910.	Ložišće (Brač)
NEKIĆ, Mato (1834–1904)	profesor i tajnik Matice dalmatinske	18. kolovoza 1879. 13. srpnja 1880. 19. ožujka 1881. 31. siječnja 1882.	Zadar
NIKOLIĆ, P.		[između 20. i 22. svibnja] 1879. 25. svibnja 1879.	Supetar
OBULJEN, Milan (1880?–1923)	gimnazijalac; 1918. osnovao <i>Édition Slave</i>	6. siječnja 1896. 24. siječnja 1896. 21. travnja 1898. 3. svibnja 1898. 20. lipnja 1898. 1. srpnja 1898. 8. kolovoza 1898. 10. prosinca 1898. 2. kolovoza 1899. 20. studenog 1899.	Split
PAVLINOVIĆ, Mihovil (1831–1887)	hrvatski političar i književnik	[između 26. listopada i 7. studenog] 1877. [između 24. lipnja i 1. srpnja] 1879.	Makarska
Pjevačko društvo <i>Cecilija</i>		4. listopada 1908. 29. rujna 1909.	Korčula
PRETNER, Dragutin (?–1924)	knjižar	14. srpnja 1879. 24. ožujka 1880. 25. travnja 1880. 1. ožujka 1881. 24. ožujka 1881. 7. veljače 1882. 27. srpnja 1882. 23. studenog 1882. 24. veljače 1886. 13. prosinca 1888.	Dubrovnik

PUCIĆ, Medo (1821–1882)	vlastelin, književnik i političar	24. veljače 1869. [između 17. i 19. svibnja] 1869. 14. prosinca 1877. 25. travnja 1878. [između 13. i 19. ožujka] 1879. [između 7. i 8. lipnja] 1880.	Dubrovnik
RODIĆ, Gabriel Josip	barun; vojskovođa i namjesnik austrijske Dalmacije	20. svibnja 1879.	Zadar
[ROSENBERG] RUŽIĆ, Vjekoslav	skladatelj i ravnatelj pjevačkog društva <i>Zvonimir</i>	25. kolovoza 1893.	Split
SCHMIDT, V.	Knjižara	20. siječnja 1879. 30. siječnja 1879. 15. travnja 1879. 20. svibnja 1879. 17. listopada 1879.	Zadar
SCHÖNFELD	knjižara	9. studenog 1879. 20. ožujka 1880. 6. svibnja 1880. 27. srpnja 1882. 23. studenog 1882.	Zadar
SEGEDI, Nikola	župnik	13. listopada 1883.	Vrlika (Zadar)
SKURLA, Stjepan	kanonik i profesor	1. prosinca 1877.	Dubrovnik
<i>Slovinac</i> , Uredništvo		19. travnja 1882.	Dubrovnik
STRMIĆ, Nikola (1839–1896)	violinist i skladatelj	25. veljače 1870. 24. svibnja 1870. 16. srpnja 1870. 14. rujna 1871. 24. studenog 1877. 14. prosinca 1888.	Zadar
ŠIMIĆ, Nikola	tajnik Matice dalma- tinske	25. siječnja 1883.	Zadar
ŠOLIĆ, Nikola	knjižar	27. rujna 1878. 17. listopada 1879.	Zadar
TOPIĆ, Marko	profesor	14. listopada 1879. 22. listopada 1879. 17. lipnja 1881.	Dubrovnik
TURIĆ, Leopold	natporučnik	6. siječnja 1884.	Kaštel Novi
VITEK, J. K.	učitelj više glazbe	7. listopada 1893.	Vis

VRANKOVIĆ, Ivan (1831–1900)	političar, član po- krajinskoga školskog vijeća	23. prosinca 1897.	Zadar
VULETIĆ IVANOV, Marko	učitelj	15. listopada 1889.	Sinj
ZORE, Luka (1846–1906)	filolog i profesor; pokretač i urednik časopisa <i>Slovinac</i> (1878–1884)	28. svibnja 1879.	Dubrovnik

Bibliografija

BEZIĆ, Nada, Notna izdanja Edition Slave (Slavenski izdavački zavod), Beč [Music Editions of the *Edition Slave* (Slavenski izdavački zavod), Vienna], u: *Glazba, riječi i slike. Svečani zbornik za Koraljku Kos* [Music, Words, and Images. Festschrift for Koraljka Kos], ur. Vjera Katalinić – Zdravko Blažeković, Zagreb: HMD, 1999, 127-144.

BURIĆ ĆENAN, Katica, Nikola Strmić i Antonio Ravasio – nositelji glazbenoga života u Zadru u drugoj polovini 19. stoljeća [Nikola Strmić and Antonio Ravasio – Promoters of Musical Life in Zadar in the Second Half of the 19th Century], *Bašćinski glasi*, 13/1 (2018), 141-142.

DELBIANCO, Valnea, Ogljed Hvaranina Jurja Carića o Mavru Vetranoviću [The Study on Mavro Vetranović by Juraj Carić of Hvar], *Croatica et Slavica Iadertina*, 15/I (2019), 189-207.

DOLINER, Gorana, Rukopisna Zbirka crkvenih napjeva Franje Kuhača [Franjo Kuhač's Manuscript Collection of Church Songs], u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu 150. obljetnice rođenja Franje Ksavera Kuhača (1834–1911), Zagreb, 20.-21. studenoga 1984.* [The Proceedings of the Conference Marking the 150th Anniversary of Birth of Franjo Ksaver Kuhač (1834–1911), Zagreb, 20-21 November 1984], ur. Jerko Bezić, Zagreb: JAZU, 233-263.

FRANKOVIĆ, Dubravka, Socijalni status i profesionalne relacije Franje Ks. Kuhača [The social position and professional relations of Franjo Ks. Kuhač], u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu 150. obljetnice rođenja Franje Ksavera Kuhača (1834–1911), Zagreb, 20.-21. studenoga 1984.* [The Proceedings of the Conference Marking the 150th Anniversary of Birth of Franjo Ksaver Kuhač (1834–1911), Zagreb, 20-21 November 1984], ur. Jerko Bezić, Zagreb: JAZU, 1984, 33-74.

FRANKOVIĆ, Dubravka, Značenje glazbenog arhiva Franje Ksavera Kuhača u suvremenoj znanosti [The significance of the music archives of Franjo Ksaver Kuhač for contemporary scholarship], *Arti musices* 21/1 (1990), 59-80.

JANAČEK BULJAN, Marija, Kuhačeva korespondencija [Kuhač's Correspondence], u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu 150. obljetnice rođenja Franje Ksavera Kuhača (1834–1911), Zagreb, 20.-21. studenoga 1984.* [The Proceedings of the Conference Marking the 150th Anniversary of Birth of Franjo Ksaver Kuhač (1834–1911), Zagreb, 20-21 November 1984], ur. Jerko Bezić, Zagreb: JAZU, 1984, 463-469.

JANAČEK-BULJAN, Marija, Korespondencija Kuhač – Dobronić [Correspondence Kuhač – Dobronić], *Arti musices*, 11/1 (1980), 37-45.

JANAČEK-BULJAN, Marija, Korespondencija Kuhač – Hatze, [Correspondence Kuhač – Hatze], *Josip Hatze, hrvatski skladatelj [Josip Hatze, Croatian Composer]*, Zagreb: MIC, 1982, 15-25.

KATNIĆ, (?), Niccolò Cav. de Strmić di Valcrociata per molti estimatori, Zara: Tipografia del Nazionale, 1876.

KUHAČ, Franjo Ksaver, O narodnoj glasbi i njezinu značenju u svjetskoj muzici. Estetička rasprava od F. Xav. Kocha [On Traditional Music and its Meaning in World's Music. An aesthetic discourse written by F. Xav. Koch], *Narodne novine (Novine Horvatzko-Slavonsko-Dalmatinske)*, Zagreb, 1835: 35/1869, 148, 149, 150.

KUHAČ, Franjo Xaver, Musik. u: *Die Österreichisch-Ungarische Monarchie in Wort und Bild (Dalmatien)*, Vol. 11, Beč: Druck und Verlag der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1892, 204-212.

KUHAČ, Franjo Žaverio, Volksmusik, u: *Die Österreichisch-Ungarische Monarchie in Wort und Bild (Croatien und Slavonien)*. Siebenter Band der Länder der St. Stephans Krone. Vol. 24, ur. Josef Weilen, Beč: Druck und Verlag der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1902, 109-124.

MILOŠEVIĆ CARIĆ, Maja, *Umjetnička glazba na otoku Hvaru od 17. do početka 20. stoljeća [The Art Music on the Island of Hvar from the 17th until the Beginning of the 20th Century]*, doktorska disertacija [doctoral thesis], Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020.

PEDERIN, Ivan, Dalmacija u djelu *Die Österreichisch-Ungarische Monarchie in Wort und Bild* [Dalmatia in the volume *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*], *Rad Zaveda povijesnih znanosti HAZU u Zadru*, sv. 46 [Radovi/Institute for Historical Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zadar], 2004, 395-424.

ŠKUNCA, Mirjana, Kuhačevo proučavanje hrvatske glazbene prošlosti [Kuhač's study of the Croatian musical past], u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu rođenja Franje Ksavera Kuhača (1834.1911)*, Zagreb, 20.-21. studenoga 1984. [The Proceedings of the Conference Marking the 150th Anniversary of Birth of Franjo Ksaver Kuhač (1834-1911), Zagreb, 20-21 November 1984], ur. Jerko Bezić, Zagreb: JAZU, 1984, 405-440.

Internetski izvori:

AJANOVIĆ, Ivona, Bozzoti, Ivan, *Hrvatski biografski leksikon*, <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2594> (pristup 13. rujna 2020).

*** Bersa, Vladimir, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7210> (pristup 15. rujna 2020).

*** Dobronić, Antun, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=15674> (pristup 15. rujna 2020).

*** Hatze, Josip, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=24573> (pristup 15. rujna 2020).

*** Katalinić Jeretov, Rikard, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020 <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30819> (pristup 15. rujna 2020).

*** Meneghello-Dinčić, Armando, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40107> (pristup 15. rujna 2020).

*** Pavlinović, Mihovil, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=47155> (pristup 15. rujna 2020).

*** Pucić, Medo, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=51009> (pristup 15. rujna 2020).

*** Rešetar, Milan, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52561> (pristup 15. rujna 2020).

RILL, R. (?) – TACCONI, V. (?), Schönfeld, Heinrich d. J. (Enrico d. Ä.) von (1873-1942), Buchhändler und Verleger, http://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_S/Schoenfeld_Heinrich-d-J_1873_1942.xml (pristup 7. rujna 2020).

*** Rosenberg-Ružić, Vjekoslav, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53377> (pristup 15. rujna 2020).

*** Strmić, Nikola, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58426> (pristup 15. rujna 2020).

*** Vranković, Ivan, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65407> (pristup 15. rujna 2020).

*** Zore, Luka, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=67408> (pristup 15. rujna 2020).

Summary

Dalmatia in the Correspondence of Franjo Ksaver Kuhač

The preserved correspondence of Franjo Ksaver Kuhač (1834-1911), recognised as the first Croatian musicologist, ethnomusicologist and music historian, is an abundant and valuable source which gives evidence on Kuhač's life events, his work and activities, as well as on important cultural, political and musical events. The letters are preserved in thirteen volumes containing around 3000 letters, most of which were written in German, in Gothic script, while some were written in Croatian, in Latin script. The correspondence covers the time span from 1860 to 1911, the period of his growing awareness of national culture and heritage. It also gives evidence on Kuhač's mindset and his thoughts. What is more, the letters show Kuhač's network of contacts, and, due to the fact that Kuhač described the journeys in his letters comprehensively, these are as well sources of information about travels he undertook with the purpose of collecting folk music heritage. This paper will deal with those letters from the correspondence which are related to the Dalmatian lands – from the addressees, descriptions of Kuhač's travels, to his written works about Dalmatia. Appendix to the paper is a table containing all of Kuhač's addressees in Dalmatia, as well as the dates of the letters. The research is a part of the project *Networking through music: changes of paradigms in the «long 19th century» – from Luka Sorkočević to Franjo Ks. Kuhač* (NETMUS19, 2017-2021).